

Jøder i Norge

Bare en glipp?

Av Leif Vetlesen, Oslo

Aftenposten har de siste dagene – og med rette – ofret adskillig plass på det manglende oppgjør for beslaglagt jødisk eiendom under krigen. Det er som om det går en kuldegysning gjennom oss som tilhører krigsgenerasjonen når vi leser dette. En følelse av dyp skam.

Når dette nå vil bli rettet på så langt det lar seg gjøre, kan det kanskje også gi støtet til at en ser litt nærmere på en annen sak. Ikke av samme grove kategori, kanskje mer en glipp, men som likevel av flere jøder er blitt følt som forskjellsbehandling.

Etter krigen ble noen hundretalls tyske og polske jøder som hadde overlevd redslene i konsentrasjonsleirene, invitert til å slå seg ned i Norge. Antallet tilsvarte omtrent antall norske jøder som aldri vendte tilbake, i overkant av 700. Tilfellet ville at jeg skulle bli kjent med en av dem som kom til Norge på denne kvoten. Han var polsk av fødsel, og sammen med 400 lidelsesfeller hadde han den 10. mai 1947 ankommet Halden med troppetransportskipet «Svalbard». Han fikk etter noen tid arbeid ved en av de større industribedriftene i Oslo, giftet seg med en norsk kvinne og tok ut norsk statsborgerskap. Kort sagt, han fant seg til rette i sitt nye fedreland.

Men som med så mange andre ble han innhentet av krigsopplevelsene. Fem år i konsentrasjonsleirenes helvete, familien som på det nærmeste var blitt utslettet. Det lot seg ikke viske ut. Noen år før pensjonsalderen måtte han melde pass. Han greide ikke det slit-somme yrket lenger. Men – han greide heller ikke å slå seg til ro. Han følte en forpliktelse til å fortelle om det som hadde skjedd. Det var noe han skyldte sine tidligere medfanger, både de levende og de døde.

Han skrev ned sine opplevelser på papiret og fikk det utgitt i bokform. Han stilte seg til disposisjon som foredragsholder i foreninger, klubber og på skolen. Og til tross for den overvinnelse det måtte være, dro han også som

tidsvitne for skoleklasser og enkeltpersoner som besøkte de tidligere konsentrasjonsleirene i Tyskland og Polen. Nå er han midt i 70-årene, men fortsatt vier han sin tid til dette.

Jeg hadde vel alltid regnet det som en selvfølge at han – i likhet med andre venner som hadde havnet i disse leirene under krigen og som led av senskader – forlenget hadde fått innvilget sin krigspensjon. Da vi for en tid siden nærmest tilfeldig kom inn på dette spørsmålet, fortalte han imidlertid at han hadde fått avslag på sin søknad. Ifølge loven er det bare personer som under krigen var norske statsborgere som har krav på slike ytelser.

Normalt vil vel et norsk statsborgerskap nærmest være en selvfølge i en slik sammenheng. Når det gjelder disse spesielle jødene som nærmest fikk en offisiell oppfordring om å slå seg ned i vårt land etter krigen, stiller imidlertid saken seg annerledes. Den underliggende tanken med invitasjonen var jo at de skulle fylle rekkene etter dem som gikk tapt. Vise at det befridde Norge så med avsky på nazistenes forsøk på å gjøre vårt land «judenrein». Men da må disse jødene også gå inn i rettighetene til dem som gikk bort.

Dette turde heller ikke kreve noen tilføyelse til loven. I dag er det ikke mange igjen av disse spesielle gruppene. En instruks til Rikstrygdeverket ville formodentlig være tilstrekkelig. Det ville bety en utstrakt hånd.

Hermed er de rette politiske myndigheter underrettet.